

Cogitationes
De
Habitu Artium Elegantiorum
Ad Rempublicam;

Quarum
Partis Prioris Sectionem Secundam,
Consensu Incliti Philosophorum Ordinis in Regia ad
Auram Academia,

Præside

M. Henrico Gabriele
Porthan,

Eloqu. Professore Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Human.
Hist. & Antiquit. Membro,

Pro Gradu

Ad publicam candidorum disquisitionem modeste deferit
Georgius Franciscus Tibleman,
Borea-Fenno,

In Auditorio Majori die XI Julii An. MDCCCLXXXIX.
Horis ante merid. consuetis.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Cognitives

20

Habita in Elysium Regnum Cœli

At Rasplicca;

B. 1968

M. Henningsen Capellanus

Portugali

1860. Feb. 20. At 9 A.M. I
arrived at the station.

P. 60 G. 18

George Washington

§. IV.

Expositis breviter in antecedentibus, cum voluptatis nobilitate ac sinceritate, tum gustus vividitatem atque sanitatem, ex præclaris Musarum operibus facile hauriendis; supereft, ut pro virium modulo cæteros etjam, eosque præstantissimos fructus adumbremus, quos civibus, eximio sic pulcritudinis sensu ditatis, prospero successu conciliaturi sunt artium elegantiorum magistri, nisi de justo rationis tramite turpiter deflexerint. Primum igitur admirandam, quam in veritatibus utilibus diffundendis, virtutisque ac honestatis studio adjuvando, exferere valent vim, considerabimus. Nota atque inter omnes fere per vulgata res est, in rebus sensualibus (venia sit verbo) adeo defixas esse mentes mortaliū, ut non fere nisi iis afficiantur, quæ sensum & plantasiam syaviter deliniant.

D 2 Ve-

deo

Veritates igitur, in quibus tanquam cardine vertuntur
volvunturque hominum fama, honor, tranquillitas,
immo totius vitae felicitas, animis eorum prospere
infixurus, remis (ut dicitur) velisque in id incumbere
debet, ut easdem non soli perspiciendas intellectui
objiciat, acute & subtiliter definiendo, argumentando,
concludendo, sed ad phantasiam simul quantum fieri
possit admoveat, vividis atque præclaris easdem co-
loribus depingens. Ad imitationem prudentis medici,
qui remedia infantum delicotorumque hominum mor-
bis depellendis apta, mellis suavitate condit, ne quæ
iis forsan inest amaritudo impedit, quominus
iis adhibendis suæ subveniant infirmitati, sese compo-
nat necesse est. Quæ cum ita sint, facillimo videri
negotio potest, quam egregia artificum in manibus
posita sit facultas, cives suos eorum, quæ in mori-
bus atque ingeniis sunt decora & honesta, amore, ve-
neratione, ac studio singulari imbuendi. Quippe ad
mentem, ad sensum, ad affectus exprimendos, signis
utuntur luculentissimis, vigoris plenissimis, naturæ
humanæ congruentibus, sensuum promptissimorum ac
acerrimorum judicio subjectis, attentionem hominum
facile occupantibus, quin etjam imperitum vulgus, ac
barbaros, maxime commoventibus. Quod si igitur
singulæ Artes Elegantiores, plurimi facienda hac ex-
cel-

cellunt dote, qua vi quantoque successu in mentes mortalium agere censeretur sint, ubi omnes simul ad gravia supra observata consilia obtinenda judicio g^ostique sano duce & præside adhibeantur, cuivis perspectu est facillimum. Quare, quæ alia est dignior, quæ vehementer & enixe expectatur? Qui alii præstantia his antecellent fructibus? Sed quid optamus? Singulas enim istas artes non tantum conjungendi, sed iis etiam literas elegantiores, maxime poësin adiungendi rationem atque necessitatem, jam dudum perspectam habuit mentis humanæ sagacitas. Lyrica hinc illa Dramata (*Operas Italico nomine vocant*) inventa; quæ quamvis incommode & perverse adornata adhibitaque vulgo partim exquisitæ veri gustus rationi offecerint, partim animum a recto deduxerint, ex honestatis etiam virtutisque callibus in hortos voluptatum insidiosissimos allegerint; posse tamen ad acrem hominibus animi sui perficiendi amorem injicendum plurimum conferre, quisque concedat oportet, qui rem diligentius consideraverit, neque præjudiciorum caligine occæcatus, artium ipsarum vim atque veram animi humani rationem minus perspexerit. Quaenam enim quæso ratione hominibus morum turpitudine effe-

ratis, vitiorumque somno sopitis, magis jucunda reddi queat virtus, quam ubi ea, quæ in sensibus, in cogitandi ratione, in moribus, in primis sunt honesta, egregia, magnifica, verborum, sententiarum, imaginum gravitate, vividitate, splendore & majestate, tum instrumentorum Musicorum & vocis harmonia atque rhythmo, gestuum ac motuum veritate & pulcritudine adjunctis, ita depinguntur, atque eo repræsentantur loco, ut figurarum quoque gratia & colorum amoenitas, phantasiam oculosque spectatorum occupent, delectent, moveant? Contra, quid mortales a vitiis gravius arceat & removeat, quam cum ea, quæ in actionibus atque studiis sunt nefaria ac indecora, sese vera sua forma conspicienda fistunt, cruento turpia, minas feroce spiritantia, tetro vultu, sono, gestu deformissima, horrendaque miseria & pernicie circumdata? Fœdo atque tristi hoc aspectu, spectator nisi ferreo prorsus & inhumano sit animo, sine dubio concutietur & terribitur! Quandoquidem autem in luctu, in dolore, in omni affectu, quædam inest voluptas (*εὐτοῖς πενθεσι καὶ θρηνοῖς εγγίνεται τις ἡδονή* (a)), hosce rur.

(a) ARISTOTELES Art. Rhet. L. I, C. II. Reperimus fletus haud raro confundi cum hilari affectione atque mentem intra plan-

rursus concipiendi cupiditate corripiuntur; cui studio
subinde satisfaciens, vitiorumque igitur deformitatem
sæpe fastidiens, iis fugiendis ac odio habendis non
potest non adsverteri. Artifices itaque egregii, suis
quasi in manibus tenent virtutum calcar, atque vitio-
rum flagellum quo hæc terreant, castigent & coerceant.

§. VI.

Quem Artes Elegantiores, hominibus debitam
Summo Numinis venerationem exhibutris, cultum so-
lennem præstituris, precum thura devote accensuris,
gignere valent fructum, is omni ævo, inter cultiores
gentes, maxime fuit commendatus & celebratus; ne-
que id immerito. Ab Architectura enim, atque Sta-
tuaria, accepit religio templa et delubra, vel cultui
Numinis consecrata, vel coetibus hominum Deo so-
lenniter supplicantium continendis dedicata, simulque
facultatem, animos hominum undique ad illa conflu-
entium, aucto vividiorique pietatis sensu afficiendi.
Sculpturæ & Cælaturæ auxilio, variis ad cultum
Dei
etus & suspiria, laetitia efferri. Sic lidet materia animus affli-
gatur, novitate tamen & magnitudine rerum jucunde percelli-
tur, varietate vivide delectatur.

Dei publicum solentiter administrandum pertinentibus
vasis atque instrumentis eximiis sicut prædita, quæ haud
parum venerationi jam excitatæ alendæ inservirent, at-
que ornatum ejus documentis monumentisque adderent
honestum & decorum. Gratissimam congregato ho-
minum coetui, graves in sacris pandectis exhibitas
veritates, exemplaque proposita, modo adeo claro
vividoque adumbrata contemplandi facultatem of-
fert Pictura, ut aspiciens, cunctis reliquis obscuritatis
quasi nocte involutis ideis, ac sui fere oblitus, re illa
ideaque quæ sensum vehementius percussit suum, totus
occupetur & agitetur (a). Musica tandem omnes
inter artes his occasionibus primas quasi agit partes.

Sen-

(a) Flures inter tabulas, quæ admirationem posteritatis
excitarunt, quæ, quanta mentes mortalium commovendi & per-
suadendi vi ars nobilis excellat, aperte demonstrant, memo-
ria sane credatur digna illa, in qua METHODIUS extreum judi-
cium egregie adeo adumbrasse traditur, ut teste GREGORIO NA-
ZIANZENO, in causa fuerit cur EUGORIS Rex Bulgariæ religio-
nem amplectetur Christianam? Quod exemplum docet, quam
optandum sit, ut Pictores vera artis suæ laude excellentes,
ad actiones hominum gravitate, dignitate, ac nobilitate sele
commendantes depingendas, in primis se conferant, eorum in-
genium dignis illustrantes coloribus. Si enim aut tempa, aut

Sentiri enim potius, quam verbis describi potest, quam efficaciter mortalium mentes ab ideis adversis, alienis & peregrinis avertat, ac in summum omnium rerum auctorem, suas virtutes, opera, beneficia, animo contemplanda convertat & desigat, quam vivido mentis eorum pietatis sensu perfundat, quam denique potenter alios ad verum Regis Omnipotentis cultum pertinentes motus & affectus gignat & nutriat (b).

§. VII.

Egregiam Artium Elegantiorum vim, ad gratiam quoque populi mentem, solenniter erga eos testandam, quorum ex rebus aut domi aut foris gestis,

E

ædes, tam publicas quam privatas, egregiis ejus indolis operibus exornentur, aut eadem aliis in locis, ubi civium oculis in dies obversentur, collocentur, fore, ut plurimum inde moribus emolumenti enascatur, non tam speramus quam confidimus.

(b) Cave autem putas nos existimare, folius musicæ vi, egregios hos pruduci posse effectus; quod quidem minime gentium afferere audemus. Fatemur potius tantum verborum, sententiarum, imaginum, & sensuum divitias, splendorem, vividitatem, atque acumen, mulcæ adferre auxili, quanto haec illis esse solet.

in signis patriæ usus accrevit atque decus, ad que ad a-
crem ingeniis civium æmulationis & virtutis ignem
subjiciendum, adhiberi posse; & rei ipsius diligentior
docet consideratio, & Historia abunde confirmat. In
ore & pectoribus mortalium ipsa experientia jam pri-
dem confirmasse videtur illud CICERONIS: *trahimur
omnes laudis studio & optimus quisque maxime gloria
ducitur* (a). Ac quoniam laudibus hominum & fa-
mæ, quædam inest dulcedo; in hoc acriter incumbe-
re & laboribus suis actionibusque homines eo colli-
mare cernimus, ut gloriam inde & honorem conse-
qui possint (b). Qui quidem nisus, quantas animis
mortaliū, generosis in primis ac erectis det vires, ac
quam potenter eos ad viam virtutis ac verorum me-
ritorum, spinis, fentibusque sœpiissime obductam, strenue
& fortiter calcandam allicit, pertrahant, præ-
clare docet idem eloquentiae parens: *Nullam iuquens
virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat,
præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta,
quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam
brevi, tantis nos laboribus exerceamus?* Certe si nihil ani-

(a) *Oratio pro Arch.* c. II.

(b) *Livius libr. IV. cap. 35.*

*mus præsentiret in posterum, & si quibus regionibus vi-
tæ spatum est circumscriptum, eisdem omnes cogitatio-
nes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret
nec tot curis vigiliisque augeretur, nec toties de vita ipsa
demicaret. Nunc insidet quædam iu optimo quoque vir-
tus, quæ noctes ac dies animum gloriæ stimulis concitat,
atque admonet non cum vitæ tempore esse demittendam
commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteri-
tate adæquandam (c). Cujus rei veritatem suo exem-
plio tot Heroes demonstrarunt omnis generis, qui vi-
tam suam non spatio ætatis metiti sunt, sed gloria.*

Verum calculos jam ponamus. Quum immen-
sum virtutis calcar gloria habeat; cum ejus studio
trahatur mortalis, immo haud raro adeo vivide fla-
gret, ut gloriæ magnitudinem quam auri & argenti
copiam, voluptatum blandimenta, otiique dulcedinem
percipere malit: nemini obscurum esse potest quam
egregia quamque apta ad civium ingentibus in patriam
meritis eminentium vigilias atque labores excitando
& quasi compensandos, præmia exhibere valeat præ-
clara Artium Elegantiorum virtus; quippe quæ non

E. 2

id

(c) Oratio pro Arch. c. 11.

id tantum efficiunt, ut virorum vel fortitudinis, vel
 sapientiae, vel justitiae, vel liberalitatis, vel
 aliarum virtutum laude clarorum nomina & facino-
 ra, cum vitam adhuc ducunt, splendidissimo modo
 honorentur, atque quotidie in cœlum usque tollantur;
 sed etiam ut postquam fabulam ætatis gloriofissime
 peregerunt, per longam annorum seriem pia civium
 memoria colantur, atque venerabunda eorum mente
 percelebrentur. Ad cujus generis opera maxime per-
 tinent, *Arcus Triumphales*, (qui sicuti olim apud Roma-
 nos, præcipue excitabantur triumphorum causa, qui-
 bus victoriarum fructibus, nullus sperari aliis potuit
 splendidior; ita adeo fuerunt magnifici, ut eos qua ar-
 tem, qaa laborem, qua sumtus, recentiora tempora
 imitari vel æmulando assequi vix possint), *Nummi* (per
 quos & longe commodissime, & minimo sumptu nego-
 tioque ad posteros transmitti potest rerum quarum-
 cunque præclare gestarum memoria), *Tropæa & Cip-
 pi*, (qui in honorem laudem perpetuamque memoriam
 eorum, qui in armis suam probassent industriam fre-
 quentissime ergebantur), *Aræ denique & Columnæ* nec
 non quæ præ omnibus aliis monumentis excellunt, *Sta-
 tuæ*; siquidem gratissimam etiam ultimæ posteritati
 præbent occasionem contemplandi majores, quorum
 qui-

quidem sepultra calcantur, sed quorum memoriam & laudem nulla obscurare debet oblivio, ex aridis suis frigidisque cineribus quasi exfuscatos, atque in theatrum hujus mundi denuto prolatos, iisdem coruscantes virtutibus, quibus resulerunt, cum adhuc in vivis essent. Quibus omnibus virtutum præmiis egregiam eam sane inesse vim, ut quasi admotis calcaribus, civium animos ad ardua quævis tentanda concitent; historiarum monumentis lucidissime edocemur. Aurea sunt Sallustii verba, qui belli *Fugurth C. IV.* afferit se *jape audivisse Q, Maximum P. Scipionem præterea civitatis suæ præclaros viros solitos ita dicere, cum majorum imagines intuerentur, vehementissime sibi animnm ad virtutem accendi, scilicet non ceram illam neque figuram, tantam vim in se habere: sed memoria rerum gestarum eam flammatum egregiis viris in pectore crescere, neque prius sedari, quam virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.* Ac quis non arrigatur ad honesta quævis sectanda, cum in dies oculis suis obversantur tales majorum imagines, divinæ virtutis symbola atque veræ nobilitatis decora? Quis generofus & eretus animus, splendorem in se a majoribus, in cælo morali, stellis quasi primæ magnitudinis sparsum, ignavæ nobilitatis fuso vel nebulis, facile infuscat ac extinguat?

Artes præterea Elegantiores, inter gravissimas rerum magnarum promte & fortiter gerendarum faces atque instrumenta haberi posse; longa non eget disquisitione. Quis nescit, rationis præcepta ac consilia vel sapientissima, frequentissime id efficere nequire, ut homines res arduas & dubias, non dicam strenue gerant, sed gerendas serio fuscipient? Annon tristis abunde docet experientia, plurimos mortales, licet de rei cuiusdam necessitate perswasissimos, mentis tamen suæ assensioni conformiter agere nescire? Quibus igitur instrumentis opus est, ut iners hominum voluntas (ubi salus reipublicæ id requirit ad agendum, expedite fluctatur? Affectus sine dubio huic adjuvando consilio potenter favent; siquidem vix alias ideas mentem intrare permittunt, quam quæ ad suam pertinent familiam, adeoque efficiunt, ut homines earum vi abrepti rerum peragendarum difficultates non cernant, labores non fugiant, tædium & dolorem non sentiant, sed nova quasi vita prædicti & viribus, ardenti ac vehementi impetu ad ea tendant, quæ affectibus in animo suo præsentibus sint consentanea. Quæ autem alia res ad animos mortalium, in hunc statum conjiciendos, efficacius

con-

conferat, quam præclara artium vis & splendor? Quas omnino admiranda, sensus ac phantasiæ, intellectum & ingenium hominum jucunde pascendi (atque etjam si res postulat acriter afficiendi) dote excellere, in antecedentibus ostendimus. Omnes vero inter Artes Elegantiores maxime hujus rei laude floret Musica, Poëfeos in primis vi adjuta (a). Mirificum enim ejus v. g. in bello effectum, quem Historia prodit, quis non admiretur? Quippe cui, insignem ad vires militum in iteris, in site, in fame, in aëris intemperie, in cæteris arduis atque molestis laboribus facilius tolerandis,

~~III. supradictis emplastris solido scirpolo rouno ut, tumefactio
cori~~

(a) Aretissimum inter Auditum & animi ideas ac sensus esse nexus, quis neget? Reperimus enim saepe solius Musicae vi, animum audientis, adeo vehementer commoveri, ut effusus ejus in nervis, pulsu arteriarum, vultu, & gestibus sint conspicui. Hinc causa invenietur fortassis non inepta, cur singularem etiam in variis corporis morbis depellendis, usum praestare valuerit. Cujus rei famam tanta fabularum copia ornavit antiquitas atque exaggeravit, ut veritas in tanta præjudiciorum copia, erutu sit difficilis. Narrationum autem fide digniorum cupidis, Acta R. Acad. scient. Parisi. an. 1702 ab. unde satisfacient.

corroborandas (b), ad fortitudinem, in hostibus aggrediendis accendendam (c) &c., inesse vim; præclara exempla docuerunt. Egregios autem hosce fructus,
quum

(b) Vid. QUINTILIANUS Libr. I. C. X.

(c) Singulare in hanc rem exemplum affert PRISCUS in *Historia Gothica*, qui adveniente inquit *vespere*, sublatis epulis duo viri Scythæ coram Attila prodierunt & versus a se factos, quibus ejus victorias & virtutes bellicas canebant, recitarunt, in quos convivæ oculos vultusque defixerunt. Et alii quidem versibus delectabantur, aliis bellorum recordatio animos exfuscatabant, aliis manabant lacrimæ, quorum cætas affecta reddiderat corpus effeminatum & imbecillum, ex quo eorum pugnandi ardor & cupiditas quiescere cogebatur. Vere etiam sine dubio QUINTILIANUS: *Duces maximos & fidibus & tibiis cecinisse traditum, & exercitus Lacedemoniorum accensos modis? Quid autem aliud in nostris Legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorum consentus quanto est vehementior, tanto Romana in bellis gloria cæteris præstat.* L. I. C. X. Vid. quoque si lubet PLUTARCHUS de *Institutis Laconicis*, atque alibi saepe.

quum Musica (maxime cum Poësi conjuncta) prospero successu parere queat; patet quam insignis sit momenti, ut præclara majorum gesta in carmina & versus, patrio imprimis sermone redigere current harum, artium periti. Cujus consilii necessitatem atque utilitatem Græcia in primis, olim perspectam habuit; ubi etjam in more fuit, ut omnis exercitus, bellicos in laudem Martis, Castoris & Pollucis, nec non aliorum Deorum & Heroum, cantus funderet. Quid igitur mirum, si inde præclaros eos ceperit fructus, quos impense percelebrant, qui memoriam rerum a Græcis gestarum posteris tradidere?

